

A Biblia történeti könyvei (K.R.)

Jós, Bír, 1-2Sám, 1-2Kir („korábbi próféták”) – Izrael története a honfoglalástól a babylóni fogságig, különféle források alapján, de kb. egységes koncepció szerint – vö. Septuaginta: 1-2Sám és 1-2Kir egy egység (Királyságok 1–4. könyve)

történeti tudat létezik az ókorban, de mai értelemben vett történettudomány, történetírás nem!

történetírás mögötti műfajok: aitiológiák, egyéb mondák, legendák, mesék, mítoszok

Jós: helyi, törzsi, személyhez fűződő hagyományok az ősidőkből, keretbe foglalva rekonstruált múltkép, szerves folytatása a Tóra narratívájának, különös tekintettel a Dt-ra

Bír: elszórt törzsi csatározások történetei, nagy és kis bírák keret:

„És gonoszul cselekedének Izráel fiai az Úrnak szemei előtt, azért adá őket az Úr az XY-k kezébe N esztendeig. ... az Úrhoz kiáltának Izráel fiai, és az Úr elküldé A-t ... és ítélte Izráelt 40 esztendeig, és megnyugovék a föld az ő idejében.”

1-2Sám: izraeli történetírás kezdetei, vsz. királyi írnokok munkái

írnokok: szorosabb vagy lazább kötődés az uralkodóházhoz, ill. a Szentélyhez, ez is meghatározza, mit írnak le – fentről jövő ideológia követése vagy rejtett kritikája
királyi írnokok: államigazgatási funkciók, diplomácia, királyi propaganda bonyolítása

templomi írnokok: kevesebb politikai hatalom, kevesebb függés a királytól – genealógiák, liturgia, törvények
ambivalens viszony a lejegyzők és Dávid/Salamon között

1-2Kir: sok apró forrásból dolgozik, nem az egyes királyok uralkodásának eseménytörténetére koncentrál, hanem a fogság felől nézi a folyamatot
királyok megítélésének kritériuma: viszony az idegen és vidéki kultuszokhoz – júdai nézőpont, azon belül is a Josijahu-reformhoz viszonyít
+ beleszöve prófétaciklusok (Élijáhu, Elisa, Jesaja)

keret:

„X júdabeli királynak N. esztendejében lett Y, Z fia királlyá egész Izráelen Q esztendeig. És gonoszul cselekedék az Úrnak szemei előtt, és jára a Jeroboám útján, és az ő vétkében, amellyel bűnbe ejtette Izráelt.” [események] „Y többi dolgai pedig, és amit cselekedett, és az ő uralkodása vajon nincsenek-é megírva az Izráel királyainak krónika-könyvében? És elaluvék Y az ő atyáival, és eltemetteték B-ben, és az ő fia, C uralkodék őutána.”

A Jós-tól a 2Kir.-ig végig megfigyelhető a különböző hagyományokat egybefogó közös nyelv és gondolatvilág – eszmei alap: Dt., fő motívumok:

- Isten kizárólagos igénye Izraelre
- a kultusz központja Jeruzsálem

1943: Martin Noth: Überlieferungsgeschichtliche Studien – a Deuteronomiumi Történeti Mű (DTM) gondolata

újdomság: nem eleve megírt történeti könyvek kerültek átszerkesztésre a deuteronomiumi gondolatvilág fényében, hanem egységes műről van szó, amelyet utólag tagoltak könyvekre
keletkezés: 587 után, Palesztinában; célja: magyarázatot keresni a fogságra a Dt v. annak egy változata lehetett a mű bevezetője – a történeti mű ennek a fényében olvasandó

kulcsfontosságú helyeken elhelyezett beszédek: Jós 1:1-9, 23., Bír 2:6-3:6, 1Sám 12., 1Kir 8., 2Kir 17:7-20

+ reflektáló megjegyzések a nagyobb katasztrófákhoz – kettős perspektíva: előre- és visszatekintés

szerkesztés: „mellérendelős” (egymás mellé helyezett hagyományblokkok), forrásait valamennyire egybeszövi, de nemigen nyúl beléjük
a DTM-szerzőtől valók a jellegzetes keretek is

Noth elméletének továbbgondolói pl.:

– F. M. Cross: Dtr1 (fogság előtti kiadás, reményteljes, pozitív királyságkép) és Dtr2 (fogság alatti átdolgozás, pesszimista újraértékelés)

– J. Van Seters: a DTM szerzőjének célja, h múltat adjon a népének – az első történetíró, Hérodotoshoz hasonló módszerek

két alapvető lehetőség a szöveg vizsgálatára:

1. források, redakciórétegek, szövegállapotok stb. elhatárolása

2. a ránk maradt állapotában tanulmányozni a szöveget, irodalmi egységként kezelve

Irodalomjegyzék

Kötelező:

KARASSZON ISTVÁN: „Történetírás az ókori Izraelben.” In: uő: *Az Ószövetség fényei* (Budapest, 2002) 40–71.

S. L. MCKENZIE: *The Trouble with Kings: The Composition of the Book of Kings in the Deuteronomistic History* (Leiden, 1997) – csak a tudománytörténeti áttekintés a bevezetőből

M. Z. BRETTLER: *The Creation of History in Ancient Israel* (London–New York, 1995)

Ajánlott:

S. L. MCKENZIE: *The Trouble with Kings: The Composition of the Book of Kings in the Deuteronomistic History* (Leiden, 1997) – a többi része

E. A. SEIBERT: *Subversive Scribes and the Solomonic Narrative. A Rereading of 1Kings 1-11* (New York–London, 2006)

Az összes mű hozzáférhető a tanszéki könyvtárban vagy letölthető a www.gigapedia.com-ról.